

EIN DING IST EIN THING

**– en (filosofisk)
platform for et
(europæisk)
venstrefløjsparti**

Af Bruno Latour

**Foredrag præsenteret i Køln på
konferencen "Innovation in
Science, Technology and Politics",
arrangeret af Friedrich Ebert
Stiftung, maj 1998.)**

Berlinmurens fald skulle ellers have gjort os klogere. Frataget en ærkefjende kunne også den politiske refleksion nyde godt af "fredens fordele" og stoppe med frembringelsen af argumenter, uanset deres dumhedsgrad, blot fordi de var hensigtsmæssige våben under den kolde krig. Forudsigelsen lød på, at vi i fredeligere tider ville blive i stand til at forholde os mere nøgternt til de indre kvaliteter af de politiske filosofier som venstre og højre havde forholdt hinanden i årtier. Afvæbningen af argumenter skulle være fulgt i kølvandet på den militære afrustning: sværd skulle være blevet til plovskær.

Desværre, må man ved læsningen af tekster skrevet af de nuværende europæiske venstrefløjsledere konstatere, at der skete nøjagtigt det modsatte. I stedet for den store diversitet som var forventet i mere fredelige tider, taler de alle som om vi stadig var i krig. "Globalisering", "frihed for markedet", "deregulering", "fleksibilitet", "informationsteknologi" – alle siger de det samme, uden at glemme det nye slagord: "innovation". Efter murens fald, virkede det som om det alene var partierne på venstrefløjen som afrustedes; som om de havde været ude af stand til at udnytte de epokale forandringer til selvstændigt at formulere en dagsorden og forholde sig til sine problemer. Disse partier kappes om at komme til at modernisere moderniseringen. Ikke så sært, hvis deres vælgere i nogen grad har problemer med at finde ud af, hvad der er til venstre og til højre, og at de vælger deres ledere alene på, hvor ungdommelige de ser ud.

I det følgende er det min hensigt dels at underkaste nogle af antagelserne fra den tidligere kamp mellem højre og venstre en nøjere granskning, dels at opstille ti kortfattede (filosofiske) punkter for en fornyet sondring mellem venstre og højre, som ikke bygger videre på de nu hedengangne forskelle fra dette århundredes kolde krige.

Punkt 1: Skal vi modernisere moderniseringen?

Jeg er ikke overbevist om, at et venstrefløjsparti for enhver pris skal være fortalere for modernisering; som om mere modernisering stadig var dagens uomgængelige løsen. Ganske vist var venstrefløjen i fortidens grandiose scenografi uløseligt forbundet med en fremadstræben, med fremskridtets store fortælling og med tidspilen, der bryder fri af de snærende arkaiske bånd for at føre os i retning af en emanciperet fremtid. Problemet er at tiderne har skiftet så meget, at selve deres måde at skifte på også har skiftet. Hvis der med fremadstræben menes at fremtiden vil blive mindre indviklet, mindre kompleks, mindre sammenvævet med fortiden, er dette øjensynligt forkert. Kun højrefløjen kan tro på en historie om fremskridt, der betyder mindre regulering, færre hindringer og mere frihed i fremtiden end i fortiden. Det eneste vi kan være sikre på, er at uanset hvilket emne vi fokuserer på, fra økologi til genetik, fra etik til jura, vil fremtiden være endnu mere indviklet end fortiden. Der er stadig en tidspil som bevæger sig fremad, men den går ikke længere fra slaveri til frihed, men derimod fra forviklinger til stadig flere forviklinger. Et venstrefløjsparti ville stå sig godt ved at forholde sig til det som filosoffer, journalister og forskellige tænkere i brede vendinger har kaldt for postmodernitet, refleksiv modernitet eller hypermodernitet. Uanset ordvalget, er der sket noget essentielt i den måde tiden går på, og venstrefløjspartierne kan ikke ignorere dette og søge at slå højrefløjen i kampen om de store fremskridtsfortællinger alene i kraft af deres lederes ungdomlighed – som om disputen gjaldt om hvem, der hurtigst kan modernisere moderniseringen. Det er på tide, at et parti på venstrefløjen skaber en ny forskel til højrefløjen på spørgsmålet om, hvilken måde tiden skal forløbe, og hvad fremtiden skal bringe med hensyn til frihed og forviklinger. For at opsummere det mere provokatorisk: kampen for frigørelse skal måske ikke længere være venstrefløjens slogan.

Punkt 2: Et særligt europæisk ansvar

Europa opfandt moderniteten og har som følge heraf, en særlig forpligtelse til at "af-opfinde" den. Jeg tror ikke at et venstrefløjsparti bør have USAs bekymringer som sin egen og eneste horisont. USA er for magtfuldt, for isoleret, for insulært, til at interessere sig for specifikke europæiske problemer i relation til genskabelsen af moderniteten. Når producenter af en given vare opdager en mangel ved deres produkter tilbagekalder de det straks for egen regning, for at ordne problemet og tilføje produktet nye anordninger som kan forbedre dets kvalitet. Jeg tror, at europæere på lignende vis bliver nødt til at kalde moderniseringen tilbage for at omskabe den til et andet projekt, især en anderledes måde at håndtere det store arbejde med hensyn til universaliseringen af verden (se punkt 5). Denne opgave vil ikke blive udført af USA, som er på evig vandring ud af fremskridtets vej uden at ænse konsekvenserne af deres handlinger, som om, igen, moderniteten var det eneste sagliggørende. Ingen synes nøjagtigt at vide, hvad det vil sige at være europæer. Nu er tidspunktet kommet til kollektivt at bestemme hvad dette vil sige: det indebærer at have arvet hele det frygtindgydende projekt for modernisering og universalisering, og nu, ved afslutningen på dette århundrede, indse at noget andet er påkrævet, det vil sige at "af-opfinde" og foretage en dybdegående modificering af det som er givet videre i arv. Netop nu, hvor der tales mangt og meget om globalisering, er det netop tidspunktet at tro, at USAs fremtid og fortid ikke er identisk med Europas fremtid og fortid. Et venstrefløjsparti skal skabe en ny forskel – uden nogen som helst relation til den kolde krig – mellem USAs respektive Europas fremtid. Højrefløjen – ihvertfald den neo-liberale del – kan udelukkende forestille sig en universalistisk fremtid, hvilket vil sige, en fremtid baseret på amerikanske præmisser.

Punkt 3: Fra rækkefølge i tid til sameksistens

Jeg fornemmer, at vi langsomt er ved at skifte fokus fra en besættelse af tid til en besættelse af rum. Det er især vigtigt for et venstrefløjsparti, eftersom det tidligere har koblet så meget af sin energi og så mange af sine argumenter til revolutionsbegrebet. Det indebar en opfattelse af reformer, som en både skuffende og kujonagtig løsning der stred mod det revolutionære kald. Det er fra forskellig side blevet fremført, at murens fald samtidig markerede "historiens afslutning". Hvis der menes en afslutning på historiens begivenheder, er det åbenlyst latterligt, men hvis udsagnet forstås som afslutningen på en irreversibel rækkefølge af epoker, der indbyrdes afløste hinanden gennem pludselige og radikale revolutioner som ikke efterlod andet end en blank tavle, så rummer denne tese, på samme måde som forestillingen om moderniseringens afslutning, muligvis en dybsindig indsigt. Hvis, som filosoffer hævder, tid er defineret af en "seriel rækkefølge" og rum som "seriel simultanitet", eller det som sameksisterer på et tidspunkt, kan vi måske lade tidens tid – rækkefølge og revolutioner – bag os, og i stedet beskæftige os med en ganske anderledes form for tid-rum, nemlig sameksistensen. Hovedproblemet for et venstrefløjsparti er ikke længere at lave revolution, ikke engang at afløse langsomme reformer med radikale omvæltninger, men at undersøge sameksistensen mellem totalt heterogene former for folk, tider, kulturer, epoker og entiteter. Det er præcis, hvad højrefløjen er ude af stand til – selv når den hævder at være reaktionær – idet den konstant beskæftiger sig med de store fortællinger fra en tid med markante tekniske og økonomiske forandringer – uden at være i stand til optage de betingelser, der er knyttet til begrebet om sameksistens. Det er som om venstrefløjen har en pligt til at blive "reaktionære" vis-à-vis disse nye Levelers, som hævder at kunne forlænge fortidens samfundsmæssige revolution. Venstrefløjen skal blive istand til at sige "de revolutionære tider er forbi". Over for de nu udtømte drømme om revolutioner, vil et venstrefløjsparti

være konfronteret med en fuldstændig uventet (og virkelig "revolutionær"!) opgave, nemlig at gøre sameksistens mulig på en klode, som ingen revolution længere kan *simplificere*. Under de kolde krige, var det at være "for" revolution den eneste forskel venstrefløjen kunne sætte igennem i forhold til højrefløjen. Den nye forskel, der kunne gøres gældende ville bestå i en optagethed af radikale forandringer, som for bestandigt gør det af med det fortidige – nu associeret med det neoliberale højre – og af nye forpligtelser til sameksistens (det vil sige tilvejebringelsen af rum), af heterogene entiteter som hverken kan simplificeres eller endeligt afskaffes. En sådan ny distinktion ville også bane vejen for det nye venstre til en gang for alle at markere forskellen til den gamle yderligtgående venstrefløj, der altid befandt sig i den politiske handlings bageste fortrop og ophidsede fremviste den totale opstands røde faner. Der findes ikke længere et venstre til venstre for venstrefløjen. De venstreorienterede "ultraer" er blot en anden form for reaktionære revolutionære.

Punkt 4: Om at lære at leve i en tid med videnskabelige kontroverser

Et venstrefløjsparti må fastholde det komplicerede i forhold til den forskønnede simplifikation, højrefløjens hurtige genveje. I en ikke så fjern fortid, det vil sige i moderniseringens tid, hørte simplifikation til dagens orden, genstande blev frembragt som ikke havde nogen uventede konsekvenser, og som kunne afløse ældre genstande for bestandigt. Tanken var, at jo mere videnskab og teknologi der blev indført, desto færre diskussioner. Der var kun én måde, der var bedst, kun ét økonomisk optimum, kun én effektiv løsning, midler frem for mål. I dag bevæger vi os ind på et fuldstændigt nyt område, fordi hvad vi end gør, forventer vi uventede konsekvenser. Disse mange konsekvenser (risici, uintenderede virkninger) refererer tilbage til selve genstanden definition. Vi er så at sige vidner til midlernes revolution. Det fuldstændigt uventede aspekt

*I den kolde krigs epoke blev venstrefløjspolitik defineret ud fra de to poler USA/Kapitalisme og USSR/Kommunisme. Dermed blev venstreorienteret politik anti-amerikansk uden nødvendigvis at formulere et positivt europæisk alternativ. Her dansk fredsdemonstrant i 1949.
Land og Folks Arkiv på ABA*

for venstrefløjen er, at videnskab og teknologi ikke længere forenkler diskussionen om genstande. I stedet for at slukke de politiske brande, opflammer de yderligere de politiske, etiske og økologiske diskussioner. Det er på den baggrund folk som Ulrich Beck taler om "risikosamfundet". Det indebærer ikke et katastrofisk syn på samfundet, hvor fordelingen af "elendigheder" har afløst fordelingen af "goder", men simpelthen at den lille og radikale forandring som alle kan læse om i aviserne (videnskab og teknologi) bidrager med at føje usikkerhed til de allerede eksisterende usikkerheder, de fjerner ikke nogen. Det skaber et betydeligt problem for en fornyelse af venstrefløjen, fordi den i så høj grad associeret sig med videnskab og teknologi. Venstrefløjen ved nogenlunde sikkert, hvordan den kan forvente mere sikkerhed fra videnskaben, men den har endnu ikke lært, hvordan den kan profitere politisk af videnskabelige og tekniske diskussioner, som den ville foretrække at dække over. Netop på dette punkt ville et venstrefløjsparti kunne skabe en afgørende ny forskel til højrefløjen ved at lade højrefløjen indgå på den traditionelle – og nu dybt reaktionære – forestilling om mere videnskab, mere teknologisk acceleration uden diskussion, færre diskussioner, mindre regulering.¹ Hvor det mobiliserende slogan tidligere lød "Ingen skat uden repræsentation", kunne venstrefløjen genoplive det progressive krav om handling ved at råbe "Ingen fornyelse uden repræsentation". Den tid er forbi, hvor videnskab kunne anvendes til at forenkle den sociale ordens komponenter til at gå uden om politik. Venstrefløjen skal gøre tilværelsen besværlig for simplifikatorerne, for dem som ønsker at fremskynde de behørig politiske processer ved at kidnappe videnskab og teknologi.

Punkt 5: Globalisering står ikke på dagsordenen

Jeg er overbevist om, at et retableret venstrefløjsparti skal være yderst påpasselig overfor tidens nye slagord "globalisering". Som mange antropologer har påvist, er vi ikke på vej

ind i en ny globaliseret verden karakteriseret ved kulturenes forsvinden. Præcis det modsatte er ved at ske, det vil sige nyformeringen af mange nye kulturer, der vender op og ned på selve definitionen af, hvad der er lokalt og hvad som er globalt. Vi i Europa, har på et bestemt tidspunkt opfundet ideen om universalitet baseret på en bestemt version af et par ejendommelige videnskaber, og i sammenligning hermed var "lokal" defineret som noget eksotisk, sært, arkaisk og hastigt på vej til at forsvinde. Enheden af global natur stod i modsætning til mangfoldigheden af lokale kulturer. Det er hvad der skete, mens vi stræbte efter at modernisere planeten. Men de to modsatte begreber – natur i ental og kulturer i flertal – modificeres samtidigt: de former for universalisering, der tillades af netværk af videnskabelige praksisser har mistet evnen til at få den anden til blot at fremstå som lokal; og de tidligere "lokale" har overalt på jorden, specielt gennem de nye former for kommunikation, opfundet nye måder at få deres forskelle set på og respekteret. Den nye "forskelsglobalisering" (Appadurai) er nøjagtigt det modsatte af den katastrofiske spredning af uforenelige synspunkter, der forventes at blive følgen af moderniseringens opbrud. Det ville være en stor skam, hvis venstrefløjen netop på et tidspunkt, hvor forbindelserne mellem lokal og global er fuldkommen undergravet af resten af kloden, endeligt istemmer mantraet om globalisering og den "ny verdensorden". Dertil kommer, at det ville være en stor politisk fejltagelse, især fordi, som det ofte har vist sig, at højrefløjen selv over alt på kloden er splittet i holdningen til den nu forældede skelnen mellem det universelle og det lokale: på den ene side findes et neo-liberalt højre, der bekender sig til globalisering, i praksis amerikanisering, mens der på den anden side findes et andet højre – en reaktion på det første højre – som profiterer af de kulturelle nyskabelser og opfinder nye etniske lokaliteter, som er skabt på grundlag af jord, blod og endda gener. En ting, der kunne tydeliggøre venstrefløjen i forhold til de to modsatte udgaver af højrefløjen, ville være at

udforske de nye forbindelser mellem lokalitet og globalitet. Det ville i tilgift hjælpe Europa til at genfinde, hvad det tidligere stod for i relation til modernisering og universalitet. Ingen andre end den europæiske venstrefløj vil finde den opgave så påkrævet, givet Europas ekstraordinære diversitet, og denne ekstraordinære konstellation af de forskellige modsatrettede former for universalitet, som det er en del af. I den forbindelse repræsenterer et nyt Europa en mere interessant model for fremtiden end den blotte udvidelse af Amerika til resten af kloden (jfr. punkt 2).

Det er meget vanskeligt at opsummere disse fem punkter mere udførligt. De er dog tilstrækkelige, håber jeg, til at vise, at de mange chancer for at skabe en forskel mellem venstre og højre, som efter murens fald er blevet forspildt, igen kan forsøges, hvis vi blot rettede vores opmærksomhed mod de nye begivenheder. Venstrefløjen bør efter min mening ikke fremstå som en skuffet arving, der efter at have arvet den knuste fortid fra fordums kolde krige, hånligt afslår den splinternye arv, der tilfældigt tilfalder den, blot fordi den ikke på nogen måde har tilknytning til dens forfædre. Nogle gange kan man skifte forfædre, eller som det ofte sker i genetikken, opdage at man har arvet helt andre træk end deres. Det er den historiske forandring, der skal gribes. De følgende fem punkter er mere substantielle, men desværre ikke lettere at opsummere.

Punkt 6: En anvendelig politisk orden eller to uanvendelige

Venstrefløjen har altid haft et dårligt forhold til Videnskaben – med stort V – det vil sige, med en epistemologi, der ikke har forbindelse til videnskabens sande praksisformer, der tillader at skyde genvej gennem de politiske processer. I stedet for at kritisere og søge at ophæve denne definition af Videnskab opfundet af dens fjender, har venstrefløjen i over hundrede år forsøgt at kidnappe den til egen brug. Den har således skruppelløst omfavnet denne utrolige kraft ved at opstille indiskutable love for samfundet og økonomien, endog

historiske love. Bevæbnet med denne kraft, der ikke var en kongenial videreførelse af dens oprindelse, avlede den dette monstrøse væsen, som er ansvarlig for så meget elendighed: en videnskabelig politik. Det blod der blev udgydt som følge af denne dødelige forbindelse mellem videnskab og politik sidder endnu på hænderne hos mange folk på dagens venstrefløj. På trods af alle de forbrydelser, der er blevet begået ud fra den idé, at en videnskab om samfundet og en videnskab om historien kunne gå uden om (eller skyde genvej gennem) de behørigt politisk-demokratiske beslutningsprocedurer, støder man stadig på samfundsforskere, som tror de endelig har opnået retten til at frembringe den ultimative videnskabelige politik gennem at have akkumuleret tilstrækkelig med "symbolsk kapital". Lykkeligvis har situationen dog ændret sig så meget for den videnskabelige praksis (jfr. punkt 4), således at tanken om at gå uden om de normale procedurer har skiftet side. Det er nu højrefløjen, som tror at den har ret til at skyde genvej gennem de politiske processer, fordi de nyder godt af den indiskutable love om en videnskab, økonomi, som kan forklare alt, forudsat de ubestridelige resultater af et par andre videnskaber tilsættes, eksempelvis en smule neo-darwinisme, lidt "eugenik" samt nogle resultater fra de kognitive videnskaber (uanset at de virkeligt videnskabelige discipliner som beskæftiger sig med liv og hjerne kan opvise et fuldstændigt andet billede). Dette skift i appellen til Videnskaben er en stor chance for venstrefløjen til at markere en ny forskel til højrefløjen. Spørgsmålet er nu det enkle: vil vi bygge en politisk orden på to grundpiller; den første som vi kalder Videnskab med stort V, som efter sigende ikke handler om politik, men alligevel påvirker alle vigtige beslutninger; og den anden, kaldet Politik, som formodes at træffe afgørelserne, men ikke er andet end passioner og interesser? Eller ønsker vi, tværtimod, at skabe *en* normal retfærdig politisk proces, hvor spørgsmålene om hvad der binder os sammen, ting og mennesker, *Ding* og *Thing*, eksplicit håndteres som politik. Den første politiske orden er

ikke anvendelig og har skabt en lang række katastrofer i vores tid; den anden orden er ny, men skal eksperimenteres med, hvis vi skal forestille os en brugbar statsorden (Body Politic). Som følge af den uheldige forbindelse til Videnskaben med stort V, på grund af de forbrydelser der er blevet begået under henvisning til Videnskaben om de historiske love, har venstrefløjen et særligt ansvar, hvis den ønsker at eksistere på ny og at redifferentiere sig selv fra højrefløjen. Et ansvar til at lade videnskab og teknologi underkaste eller sidestille med gængse procedurer, i stedet for at gå en genvej gennem den politiske proces. Det er især vigtigt at bekæmpe dem, som under navnet De Grønne, i økologiens navn, søger at genoplive den mareridtagtige videnskabelige politik, og som hævder at de på grundlag af deres Videnskab, véd hvad der tæller og hvad som ikke gør, hvem der er vigtige og hvem som ikke er det i den store værenskæde. Et nyt shibboleth kunne hjælpe til at skelne venstrefløjen fra De Grønne: venstrefløjen lever i en politisk proces bestående af mennesker og ting (jf. distinktionen *Thing/Ding*), mens De Grønne stadig benytter den gode gamle modernistiske to- deling mellem Politik og Videnskab. De ønsker at bevare naturen som et våben imod politik, venstrefløjen på den anden side, ønsker at redde politikken fra naturen. Et nyt venstrefløjsparti skal være istand til at konfrontere alle de emner som De Grønne så flittigt peger på, men uden at forfalde til den to-delning mellem natur og samfund, som gør den grønne politik så ineffektiv.

Punkt 7: Kollektiv eksperimentering

Hvis venstrefløjen ønsker at trække en ny demarkationslinie mellem sig selv og de to former for højrefløje – det globaliserende højre og det etniciterende højre – og ligeledes ønsker at markere sig i forhold til De Grønnes duale kollektiver i form af natur og samfund, har den alt at vinde ved at påpege forskellen mellem Videnskab og Forskning. Som følge af sin egen fortid og under gyldig hensyntagen

til vigtigheden af videnskab og teknologi, skal venstrefløjen sørge for at blive tydeligt associeret med videnskaberne og ingeniørområdet, med deres respektive udviklinger og innovationer, men ikke længere som en strategi til at skyde genvej gennem det politiske felt. Med andre ord, venstrefløjen er blevet forbundet med Videnskab – og med dens katastrofale konsekvenser – men endnu ikke med Forskning. Vi er alle en del af det kollektive eksperiment med global opvarmning, genmanipulation, bevarelse af arter, demografi, forurening osv. På den led stilles vi alle over for at udøve det, som indtil fornylig var forbeholdt en lille gruppe af specialister, nemlig videnskabspolitik. Ethvert menneske skal i dag udøve videnskabspolitik i forhold til en stor mængde af videnskabelige og tekniske diskussioner. Det har fuldstændigt forandret forholdet mellem offentligheden og producenterne af videnskab og teknologi. Den førte politik må reorganiseres i forhold til dette grundlag. Venstrefløjen behøver ikke ukritisk at omfavne industrialisering, modernisering osv. for at forblive trofast over for sin fortidige glørværdige kamp for *Aufklärung*. Hvis venstrefløjen ønsker at bekæmpe oplysningens fjender kan den forsætlig gøre det, men fjendtligheden over for oplysningen har forandret form og tegnes nu af ideen om kollektive eksperimenter i hvilke milliarder af mennesker, dyr og ting er inddraget, men hvor der ikke er nogen protokol, ingen feedback, ingen afrapportering, ingen arkiver, ingen overvågning og ingen normale procedurer, det vil sige ingen procedurer til at vise, hvad der er blevet lært og på det grundlag beslutte hvad der følgerigt skal ske. Ved at bevæge sig fra en forbundethed med Videnskaben over til Forskningen, må venstrefløjen vænne sig af med de fordele, som Videnskaben med stort V bibragte dens program i form af muligheden af at gå uden om de gængse politiske procedurer under henvisning til et sæt af ubestridelige love. Dette er blevet umuligt, hvis venstrefløjen definerer sig selv som en del af et kollektivt projekt, hvor det ikke er muligt at foretage en genvej i bestemmelsen af hvor mange entiteter, der kan sameksistere.

Punkt 8: Den kollektive bestemmelse af økonomiske kalkuler

En ændret forestilling om videnskab betyder først og fremmest en ændret opfattelse af økonomiens rolle. Det er bemærkelsesværdigt, at den politiske økonomi selv efter 150 års venstrefløjspolitik, endnu hverken er undersøgt eller kritiseret. Naturligvis har der været mange kritiske indvendinger mod den politiske økonomi, især fra den marxistiske venstrefløj og det tidligere ekstreme venstre, men med Karl Polanyi som den hæderlige undtagelse har deres målsætninger altid været at udskifte den ideologisk farvede økonomiske teori med en mere videnskabeligt baseret økonomisk teori. Kritikken af den politiske økonomi er altid blevet foretaget i Videnskabens navn, det vil sige denne ekstraordinære kraft til at gå udenom den politiske proces for bedre og hurtigere at kunne definere optimum. Jeg er fristet til at definere politisk økonomi som det, der gør det muligt at "økonomisere" politik, ved rent ud sagt, at beskære politikken specifikke opgaver, og at redde de sociale videnskaber fra den ufattelige byrde kollektivt at skulle frembringe kalkulationerne for optimum. Politisk økonomi er en økonomisering med det politiske. Venstrefløjen har været besat af, og er det fortsat, selv når den drømmer om indre fornyelse, en målsætning om at "tilægge sig produktionsmidlerne". Men den har altid været dramatisk uinteresseret i den langt vigtigere opgave, der består i en kollektiv overtagelse af kalkulationerne. Det er ærgeligt, fordi en venstreorienteret økonomisk videnskab er nøjagtigt lige så skadelig for den nye venstrefløj som en højreorienteret økonomisk videnskab. Forudsat at vi med økonomi mener den hårdeste af alle sociale videnskaber som formåede på en gang at være en *deskriptiv* Videnskab, uden at beskrive hvad folk faktisk gør, når de er forbundet med varer, og en *preskriptiv* Videnskab uden at betale prisen for at konsultere alle der er beskæftiget med kalkulationer af optimum. Denne dobbelte omvej gennem respektive deskription – nødvendigt for at være en legitim videnskab – og preskription – en nødvendighed for at legiti-

mere etikken – tåler i sandhed en nøjere kritik. Det er ikke muligt at skyde genvej gennem den langsommelige og smertelige sammensætning af den kollektive helhed ved simpelthen at læse de nederste linier på regnearket, uanset hvilken beregningsenhed der ligger til grund for kalkulationen. I stedet for at omfavne almene typer af økonomisk tænk-

ning, eller for at drømme om at afløse en mere videnskabelig "proletarisk" økonomi med en "borgerlig" model, står venstrefløjen med den eneste mulighed for at grundlægge det første "ikke-marxistiske parti" i Vestens historie, som ikke tror på sloganet om, at én Viden-skab, nemlig økonomien, rummer historiens og samfundets indiskutable love.

Protesterne mod Vietnam-krigen var for mange unge i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne starten på et anti-imperialistisk venstrefløjsarrangement. Her en gruppe DKU-ere på gaden for at henlede juleindkøbernes opmærksomhed på den vietnamesiske befrielsesbevægelse FNL's 10 års dag. Land og Folks Arkiv, ABA.

Punkt 9: Fra beregnelighed til beskrivelighed

Venstrefløjens udfordring består ikke længere i at basere sig på en alternativ økonomi, men i atter at stille spørgsmålet: findes der en *afløser* for økonomien, her fortolket som den dobbelte omgåelse af deskription og preskription, af kendsgerninger i værdiers navn og værdier i kendsgerningers navn? Jeg er fristet af at sige, at vi måske langsomt er ved at skifte fra idealet om beregnelighed til et nyt ideal om *beskrivelighed*. Beregninger har skudt genvej forbi det politiske ved at negligere alle de ydre faktorer, som omgav genstanden for beregningen. Kapitalismen er i denne optik en af de mange stærke måder at distribuere det som skal kalkuleres (det interne) og det som ikke indgår i kalkulationerne (det eksterne). Begrænsningen for kapitalismen som beregningsmåde, ikke som produktionsmåde, er at den frivilligt gør sig selv ineffektiv med hensyn til at beregne, hvad den har tilsidesat: uintenderede konsekvenser, forviklinger, politiske procedurer, eksternaliteter. Faktisk er det den eneste måde at definere sig selv som kapitalisme, dvs. som det der kan udtrækkes fra forviklingerne og tillade at en eller anden i sikker forvisning siger "vi er færdige med hinanden" eller "vi behøver ikke at beskæftige os med alle de andre mennesker, alle disse nytteløse forviklinger". Uden den enorme opgave med at begrænse kalkulationerne – af hvilke revision og økonomi selv er integererede bestandele – uden at formattere alle interaktioner ind i disse to dele: hvad der er og hvad der ikke er kalkulerbart, ville hverken tilegnelsen eller kapitalisering være mulig. Venstrefløjen har således en ekstraordinær mulighed, som ikke består i at bekæmpe kapitalismen som var den en produktionsmåde med kun et alternativ (et andet produktionssystem), men i ikke at tilstræbe økonomi overhovedet. Det vil sige ikke at acceptere denne besynderlige omgåelse af det politiske, som blev opfundet i det 18. århundrede med henblik på at skabe politisk orden. Søgen efter optimum eller det gode liv – denne gamle definition af politik og økonomi – skal ikke overlades til højrefløjens brug

af økonomi som en genvej uden om deskription og preskription, men bør kunne blive genstand for en ny politisk proces, som hverken vil ofre de opgaver der er forbundet med deskription eller preskription. Hvis venstrefløjen på et punkt enten skal forblive sandfærdig over for sin radikalitet eller ophøre med at eksistere, er det ved at markere en ny forskel til højrefløjen ved at insistere på at finde en afløser til økonomien som en organisationsmåde for samfundet. Moderniseringens hovedvidenskab kan ikke forblive førende i de nye tider, som kommer til at afløse moderniseringen. I stedet for at stræbe efter det spinkle håb om at være agnostikere i teologiske anliggender, kunne venstrefløjen måske drage nytte af at være agnostikere i økonomisk sammenhæng. Hvad det er som komplicerer forholdet mellem mennesker og ting er stadig et fuldstændigt mysterium, som den illusoriske kontrol over den politiske økonomi end ikke aner.

Punkt 10: En stærk stat

Overalt i Europa er de tilbageværende rester af det gamle venstre begyndte at samle sig med henblik på bekæmpe markedets grusomhed, og at fastholde det som endnu findes tilbage af de tidligere stærke statsformer, som blev udtænkt i løbet af moderniseringen. En ny skillelinie mellem det gamle og det nye venstre er opstået omkring det mærkværdige spørgsmål om, hvorvidt staten skal afvikles fuldstændigt eller fastholdes som en et-bolværk mod globaliseringens tidevandsbølge. Som en del af foryngelsen forsøger lederne af de nye venstrefløjepartier ofte at vise, at de kan slå højrefløjen i spillet om at afskaffe staten hurtigere end deres konkurrenter. Endnu et besynderligt levn fra dette århundredes kolde krige. At det nye venstre skal opfindes er en karrikatur af en politisk debat. At være for eller imod staten, for eller imod markedet, er ikke længere anvendelige parametre til at afgøre, om et parti befinder sig på venstre- eller højrefløjen. Det er den slags tomme spørgsmål, som murens fald skulle have skånet os for. Markeder, netværk og institutioner er må-

der at organisere de former for sammenslutninger som består mellem mennesker og ting. Der er ikke et a priori privilegium knyttet til den ene eller den anden form for organisering. Venstrefløjen burde være helt igennem agnostisk vis á vis disse former, og den bør overlade højrefløjen den ekstravagance at forpligtige sig på én af disse former på de øvriges bekostning. Venstrefløjen skal benytte en anden prøvesten til at afgøre, hvilken organisationsform den skal bruge i de enkelte tilfælde: hvilken form *forøger* bedst mulig evnen til at beskrive og forskrive i den kollektive søgen efter et optimum. Hvis en institution tillader at gå fra ti stærke kalkulatorer til tusinde, så lad os vælge den vej: hvis, omvendt, en niche i markedet gør det muligt at gå fra ti stærke administratorer med hang til at skyde genvej gennem det politiske-demokratiske system til en million forbrugere, så lad os gøre det. Vist skal venstrefløjen vise fleksibilitet ved at være indifferent med selve de valgte organisationers *natur*, men den skal samtidig være optaget af, hvilken af disse organisationsmåder som bedst *forøger* den kollektive tilegnelse og politisering af kalkulationsformerne for optimum. Vist kan venstrefløjen være tro mod sin egen tilskyndelse til at "slippe produktionskræfterne løs", det vil sige beskrivelsen og kalkulationens kræfter, hvilket vil være en frisættelse af selve demokratiets kræfter. For at disse procedurer skal kunne skabe grundlag for en kollektiv beslutning om, hvilke organisationsmåder som er de bedste, er det påkrævet med en stærk stat, men ikke en stat, der fungerer som substitut for civilsamfundets evne til at kalkulere og nå optimum. Staten bør være fritaget for de tyngende opgaver at skulle substituere for marked og netværk. "*Laissez-faire, laissez-faire*" er ikke længere et slogan vendt imod statens intervention i markedsøkonomien, men gælder nu statens frihed i relation til de forskellige obstruktioner der følger andre organisationsmåder. Staten, venstrefløjens nye stat, bør være friset til alene at koncentrere sig om den opgave ingen andre vil udføre, nemlig at følge, dokumentere, uddybe og organisere det kollektive ekspe-

riment som vi alle, mere eller mindre vidende, er inddraget i. Det er en meget bedre kilde til styrke end fortidens dinosauriske forsøg på at afløse hele civilsamfundet ved at afpolitiseres beskrivelse og kalkulation. Alene en stærk stat kan sikre at de to højrefløje, den ekstreme venstrefløj og De Grønne ikke tager patent på de kollektive kalkulationer af det optimale med deres a priori Videnskab om, hvad der binder os alle, ting og mennesker, sammen. Kun en stærk stat kan sikre, at det kollektive eksperiment ikke afskaffes eller omgås.

Jeg har sagt tilstrækkelig om, hvad der er blevet synligt efter murens fald: aldrig har der været større forskel mellem venstre og højre, i modsætning til hvad de som begræder tabet af de "gode tider" med klassekamp hævder. På trods af de kolde borgerkrige, som var så energikrævende, har der altid været en dyb forståelse mellem de forskellige udgaver af højre og venstre i synet på modernisering, fremskridtets uundgåelighed, tidspilens fremadpegen, kravet om emancipering, om Videnskabens rolle i omgørelser af de gængse politiske procedurer og frem for alt, for økonomiens infrastrukturelle rolle. For første gang kan højre og venstre gå hver deres vej i opfattelsen af disse spørgsmål. Jeg er klar over, at en sådan forskel ikke kan iagttages, den skal skabes, tilbydes, eksperimenteres og fremkaldes. I denne korte artikel har jeg foreslået en ny skelnen mellem venstre og højre, en langt mere radikal forskel end blot at vie sig til at modernisere moderniseringen, og at fremskynde yngre ledere til hurtigere at afskaffe velfærdsstaten. Disse betragtninger kan opsummeres i få ord, omend, indrømmet, disse næppe har folkelig appel: noget andet end moderniseringen er virksomt i dagens verden, hvilket giver både Europa og venstrefløjen en enestående lejlighed til retablere sig med en ny stolthed. Der er en tidspil, der er energi at frisætte, men det fører til sameksistens snarere end revolutioner; emancipation, selv i personlige anliggender, hører ikke længere til dagens orden; der er ingen måde at gå uden om den politiske proces, især ikke for Videnskaben, de sociale videnskaber og økonomien.

Et par afsluttende ord om forfatteren. Jeg repræsenterer ikke nogen og har ingen formel autoritet til at skitsere disse punkter for et parti. Jeg er simpelthen en udøver af de sociale videnskaber, og det er min opfattelse, at disse før i tiden har været associeret med et politisk projekt. Spørgsmålet, der skal tages stilling til, er hvorvidt denne association har været produktiv eller ej. I udtrykket "sociale videnskaber" er der to ord som ikke fungerer: videnskab og social! Folk fra de sociale videnskaber, i psykologi, sociologi og økonomi, har efter de tre revolutioner, den engelske, den amerikanske og den franske, påtaget sig via deres fremvoksende videnskaber at repræsentere samfundet som et allerede organiseret hele. Det har givet dem autoritet til at tale på vegne af det folk, som uden selv at være klar over det blev manipuleret af kræfter, som kun socialvidenskabens udøvere kunne opdage og dokumentere. Som Zygmunt Bauman har påpeget, så påtog de sig at virke som sociale lovgivere. Jeg tror ikke at den opgave, der påhviler folk fra de sociale videnskaber er at substituere for folket ved at opfinde et allerede eksisterende hele, der kan virke som en skjult infrastruktur for deres handlinger. Jeg tror folk meget vel ved hvad de gør, og at jeg som sociolog må lære af dem hvad de gør, og frem for alt, hvad de siger de gør, ikke den anden vej. En ny forbindelse mellem socialvidenskab og politik vil være mulig, hvis der blev eksperimenteret med en anden definition af videnskab og samfund, det som jeg foroven har betegnet som et kollektivt eksperiment. Hverken videnskaberne eller den kollektive frembringelse af, hvad der knytter folk og ting sammen må blive omgået af en Videnskab eller af et Samfund med stort S. I stedet for de sociale videnskaber ville det måske være på plads med et udtryk som "politisk undersøgelse", eller endnu bedre, det Isabelle Stengers har kaldt for "kosmopolitik". Før vi opfinder denne rette blanding af videnskab og politik, vil mit slogan ganske enkelt lyde: lad os gå uden om dem, der foretrækker genvejene og se hvad der så sker.

Oversættelse Adam Holm

Note

1. Når jeg anvender betegnelserne videnskab og teknologi henviser jeg ikke til hvad fx videnskabsfolk og ingeniører foretager sig i deres laboratorier, men til den helt bestemte politik at skære genvej gennem den politik der er opfundet i Vesten under navne som epistemologi eller videnskabsfilosofi.

Abstract

Bruno Latour: Ein Ding ist ein Thing. A (philosophical) platform for a (European) left wing party, *Arbejderhistorie* p. 61-72.

The fall of the Berlin Wall should act as a foundation for a new division between left and right in European politics. The left wing should break with its historical attachment to modernisation and liberation. It should leave to the right wing a belief in a history of progress which means less regulation, fewer restrictions and more freedom. In extension to this the left should break with the belief in one universal (American) modernisation and instead place itself at the head of the creation of a new difference between the futures of Europe and America. Generally speaking it should be the project of the left to make the coexistence of these differences possible. The new left wing is obliged to reject the old left's acceptance of a scientific series of historical and social laws of development which have made it possible for the old left to ignore the prevailing political processes.

Globalisation is not on the agenda. However, this is the case with the new formulation of the many new cultures which turns upside-down the concepts about and of the local. In its endeavour towards the coexistence of the said different unpredictable cultures the questions on the state and organisational forms take on a new meaning. It should be the task of the left to develop a new strong state that concentrates on following-up, documenting, enlarging upon and organising the collectivist experiments with society's future. The left must free itself from the question of being for or against the market and instead select its form of organisation on the basis of how best it can contribute to creating collective capabilities in order to describe society and politically anticipate the future.